

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 342.922
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-2.1>

БОЛДІЖАР С.О.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ КРОКИ У НАПРЯМІ ПОКРАЩЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ
ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Належний рівень адміністративно-правового забезпечення будь-якого інституту – одна з основ успішного розвитку відповідних суспільних відносин, що отримують своє відображення в межах такого інституту. Права людини четвертого покоління не є виключенням, в тому числі, права людини у системі охорони здоров'я. З огляду на вказане, стаття присвячена виокремленню специфіки покращення адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління, зокрема, прав у сфері охорони здоров'я. У спеціалізованій науковій літературі увага аналізу та визначенню окремих організаційно-правових кроків у напрямі покращення досліджуваного забезпечення прав людини майже не приділяється, натомість здійснюється визначення виключно загальних аспектів, які лягають в основу специфіки забезпечення з точки зору адміністративно-правової теорії. Така ситуація призводить до наукової необізнаності та так званої «роздробленості» у сфері практичного вдосконалення адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління саме у системі охорони здоров'я. Автор звертає увагу і на недоліки понятійного апарату. У науковій статті пропонується авторське визначення адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління. Окрема увага приділяється визначенню сутності адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я. В цій частині автором визначають елементи, які на його погляд можуть становити сутність наведеної вище категорії. Зважаючи на наукову недослідженість відповідного питання, також приділяється увага визначенню окремих точкових дій, що можуть вплинути на покращення адміністративно-правового забезпечення за різними напрямками. У відповідному контексті наголошується на багатокомпонентності відповідних дій, оскільки вони охоплюють як різні напрямки та сфери впливу, так і різне коло суб'єктів. Зважаючи на такий підхід пропонується розглядати кроки у сфері покращення адміністративно-правового забезпечення починаючи від необхідності вдосконалення нормативно-правової бази, закінчуючи створенням спеціалізованих інституцій та посилення впливу органів громадського контролю.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, механізм, права людини, права людини четвертого покоління у сфері охорони здоров'я, медичні права.

The proper level of administrative and legal support of any institute is one of the foundations for the successful development of relevant public relations, which are reflected within such an institute. Fourth-generation human rights are no exception, including human rights in the healthcare system. In view of the above, the article is devoted to the isolation of specificity improvement of the administrative and legal provision of human rights of the fourth generation, in particular, human rights in the field of health care. In the specialized scientific literature, the focus of analysis and the identification

of organizational and legal steps to improve the investigated administrative-legal provision is almost not paid, instead it is determined solely the general aspects that underpin the specifics of security in terms of administrative law theory. This situation leads to scientific ignorance in the field of practical improvement of the administrative and legal provision of human rights of the fourth generation in the health care system. The author notes the shortcomings of the conceptual apparatus. In view of the above, author propose the author's definition of administrative and legal support for human rights of the fourth generation. Particular attention is paid to defining the essence of the fourth generation of human rights protection in the health care system. In this section, the author identifies elements that in his view may be the essence of the above category. Given the scientific lack of research on this issue, it is also given attention to the definition of certain directions that can affect the improvement of administrative and legal support in different directions. In the relevant context, the author emphasizes on multidimensionality of the actions concerned is emphasized as they cover both different areas and spheres of influence and a different participant. It is proposed to consider steps in the area of improving the administrative and legal support, starting from the need to improve the regulatory framework, ending with the creation of specialized institutions and strengthening the influence of public control bodies.

Key words: *administrative and legal support, mechanism, human rights, human rights of the fourth generation in the field of health, medical rights.*

Вступ. Права людини четвертого покоління на сьогоднішній день ставлять неабиякий виклик перед сучасною наукою та практикою. Однак, систематичне розширення прав людини призводить і до необхідності розробки дієвого правового механізму, законодавчої бази, яка створюватиме реальні можливості для правомірної реалізації та захисту відповідних прав суб'єктів. Далеко не останнє місце у такому напрямі посідають окремі кроки у сфері вдосконалення адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління, а в розрізі досліджуваної теми наукової статті, саме прав людини у сфері охорони здоров'я. При цьому, вивченню зазначених питань у спеціалізованій літературі приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Основні завдання, які ставить автор перед собою у ході написання статті, полягають у виокремленні та аналізі організаційно-правових кроків у напрямі покращення адміністративно-правового забезпечення прав четвертого покоління у системі охорони здоров'я.

Результати дослідження. На сьогоднішній день у спеціалізованих джерелах дослідженню цього питання майже не приділено уваги. Якщо проводити узагальнення наукових позицій видається за можливе стверджувати, що науковці в переважній більшості вдаються до визначення адміністративно-правового забезпечення в цілому, не співставляючи його з окремими інститутами прав людини.

Так, якщо аналізувати теорію адміністративно-правового забезпечення, то доволі слушною видаються напрацювання А. Іванищука, який проводить відповідне дослідження на підставі аналізу судової гілки влади. Вчений пише про те, що адміністративно-правове забезпечення судової гілки влади – це цілеспрямований нормативно-організаційний вплив норм адміністративного права, які розвивають та уточнюють конституційні норми, що визначають теоретико-правові засади функціонування судової гілки влади з метою створення належних умов для забезпечення суддями прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, публічного інтересу держави й суспільства загалом [3].

Запропонована позиція вченого може бути взята за основу дослідження, а також вдосконалена та розкрита в світлі теми цієї наукової статті. За такого підходу, адміністративно-правове забезпечення прав людини четвертого покоління вважаємо за доцільне визначити як адміністративно-розпорядчий вплив норм адміністративного права на відносини в системі охорони здоров'я, в межах яких суб'єкти реалізують надані їм конституційними та міжнародно-правовими нормами права людини, що входять до групи прав четвертого покоління та сприяють забезпеченню і гарантуванню прав та законних інтересів учасників відносин.

З огляду на запропоноване твердження, до основних складових елементів, які розкривають сутність адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я пропонується відносити:

– адміністративно-правові, конституційні та міжнародно-правові норми, які визначають засадницькі начала про права, що входять до групи четвертого покоління до прикладу: основні

положення про права людини четвертого покоління; особливості їх реалізації та правовий статус осіб, наділених відповідними правами; тощо;

- особливості адміністративно-правових відносин, які виникають, змінюються та припиняються внаслідок реалізації прав людини четвертого покоління;
- спеціально уповноважені інститути та механізми, спрямовані на гарантування та забезпечення прав людини в цілому та, зокрема, прав людини четвертого покоління.

Вивчаючи специфіку вдосконалення адміністративно-правового забезпечення досліджуваної групи прав у системі охорони здоров'я за доречно видається розробка та застосування цілісного підходу, який повинен бути в основі покращення адміністративного законодавства в цілому. На концепцію комплексного, або ж так званого, єдиного підходу, неодноразово зверталась увага у працях як зарубіжних так і вітчизняних вчених.

Узагальнюючи наукові думки, можна зробити висновок, що концепція комплексного підходу вдосконалення адміністративно-правового забезпечення прав людини у медичній сфері повинна характеризуватись єдиними кроками зі сторони органів влади стосовно всієї системи медичного забезпечення та реформування, яка повинна проявляти розробкою єдиної концепції вдосконалення адміністративного законодавства в сфері охорони здоров'я відповідно до актуальних пріоритетів державної політики [2, с. 336; 1, с. 168].

Вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового забезпечення прав людини четвертого покоління за вказаною вище концепцією, на думку автора, має охоплювати кілька обов'язкових напрямів:

- проведення загального аналізу існуючої ситуації, яка має місце в сфері медичних прав четвертого покоління, зокрема: чи закріплені відповідні права та їх гарантії на законодавчому рівні; чи достатньо урегульовані права суб'єктів, які вступають у такі правовідносини, або вже є їх учасниками;
- врахування актуальних та пріоритетних напрямів розвитку прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я, результати яких і повинні виступати основою вдосконалення адміністративного законодавства;
- визначення ефективності реалізації суб'єктами владних повноважень наданої їм компетенції у відповідній сфері.

Чітке врахування описаних вище критеріїв сприятиме висвітленню реальної ситуації, що склалася у державі щодо нормативної врегульованості прав людини четвертого покоління у досліджуваній сфері. Тільки після чіткого визначення описаних вище векторів вдосконалення можна буде вести мову про дієві організаційно-правові кроки, спрямовані на покращення адміністративно-правового забезпечення досліджуваної групи прав в цілому. При цьому, потрібно також усвідомлювати і те, що врахування кожного з описаних критеріїв є досить складним процесом і повинно здійснюватися за допомогою залучення низки спеціалізованих органів державної влади, а також інституцій громадянського суспільства.

Цікавим та виправданим з точки зору наукового пізнання є погляд зарубіжних вчених, які в контексті аналізу запропонованої теми звертаються до визначення ставлення стосовно положень діючого законодавства, на підставі чого пропонують три найбільш ключові чинники, які слід брати до уваги при вдосконаленні адміністративно-правового забезпечення прав людини у сфері медицини:

- загальне ставлення до конституції, внаслідок чого створюються реальні передумови для населення та адвокатури в частині застосування відповідних положень як основних ресурсів та засобів захисту для сприяння охороні здоров'я та, безпосередньо, охороні здоров'я;
- ступінь правового захисту, до прикладу: судовий перегляд; так звані «приватні права на дії»; доступ до суду;
- виділення необхідних ресурсів для покращення системи охорони здоров'я, що впливає і на розвиток окремих прав людини, а як наслідок, чинить і прямиий вплив на адміністративно-правове забезпечення прав людини як в цілому, так і прав четвертого покоління. В продовження такого підходу зарубіжні вчені зауважують на тому, що окремі держави світу взагалі не мають фінансових ресурсів, які б могли виділяти на поліпшення здоров'я або надання медичних послуг [5, с. 296], що по суті справляє негативний вплив на всю систему розвитку прав людини четвертого покоління.

Одним із суттєвих кроків, що впливає на вдосконалення, є взаємообумовленість та цілісність системи норм права, якою пояснюється правова визначеність як окремих прав людини четвертого покоління, зокрема тих, про які йшлося у дослідженні, а також тих правил та стандартів, які доречно застосовувати у сфері регулювання прав людини четвертого покоління.

У цьому контексті при розробці та вдосконаленні вже існуючого законодавства та, серед іншого, законодавства, що унормуватиме адміністративно-правове забезпечення досліджуваної групи прав людини вважаємо виправданим застосування наукових методологій. На підтвердження вказаної позиції автор зауважує, що в зарубіжних спеціалізованих джерелах вчені вже звертали увагу на цей факт. Так, найкращі зусилля з удосконалення законодавства та окремих інститутів, що ним регулюватимуться, повинні спиратися на значну наукову основу. Важливими компонентами наукового підходу до поліпшення якості, як стверджує Г. Селкер є: чіткі, вимірні цілі процесу та результатів, ітеративне тестування та відповідні аналітичні методи. Не менш важливими є жорсткі процеси планування, оцінювання та навчання [6].

Адміністративно-правове забезпечення прав людини четвертого покоління є багатокомпонентним явищем та окрім необхідності вдосконалення чинного законодавства, включає в себе ще й врахування специфіки відповідних правовідносин, а також статус та компетенцію спеціально уповноважених інститутів та механізмів. При цьому, увагу, на наш погляд слід зосередити саме на останньому аспекті, що на наш погляд, є багатокомпонентним та у своєму складі може об'єднувати низку елементів, зокрема:

- правовий статус та компетенція спеціально уповноважених органів у сфері захисту законних інтересів суб'єктів правовідносин, об'єктом чи предметом яких виступають ті чи інші права четвертого покоління у медичній сфері;
- запровадження різносторонніх «пілотних проектів» за необхідними напрямками;
- здійснення громадського моніторингу за дотриманням уповноваженими суб'єктами відповідних прав, їх захистом та відновленням у разі порушення тощо.

У першу чергу, потрібно звернути увагу на те, що на сьогоднішній день в Україні відсутні інституції, які б спеціалізовано займалися імплементацією, гарантуванням та відновленням порушених прав людини четвертого покоління у медичній сфері. На підтвердження такої позиції можна зауважити, що на разі майже не існує інституцій чи спеціально уповноважених органів, що займалися, до прикладу, питаннями захисту прав донорів чи реципієнтів або ж відстоювали права сурогатних матерів чи здійснювали контроль за проведенням дослідницьких дій в межах процедури клонування, відстежували та запобігали їх вчиненню.

Така ситуація підсилюється неналежним рівнем врегулювання тих чи інших правових аспектів прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я, до прикладу, права на трансплантацію (попри не так давно прийнятий Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» багато питань залишилися поза увагою законодавця, або ж описані таким чином, що все ж таки призводять до виникнення суперечностей, зокрема і в частині створення та компетенції відповідних спеціалізованих установ), інститут клонування (Закон України «Про заборону репродуктивного клонування» взагалі є «обмеженим» та навіть не передбачає функціонування жодних спеціалізованих інституцій) тощо.

З огляду на вказане, нагальним є запровадження інституцій, які б функціонували за відповідними напрямками та сприяли їх носіям в правомірній реалізації наданих їм прав четвертого покоління у системі охорони здоров'я. За доречне вбачається створення окремих допоміжних інституційних органів за чітко визначеними напрямками. Зокрема, зважаючи на специфіку інституту реалізації прав людини четвертого покоління повинні створюватись органи, що сприятимуть забезпеченню та реалізації гарантій особами у сфері трансплантології, клонування, штучного запліднення тощо. Об'єднати відповідні інституції може спеціально створений державний уповноважений орган, який генеруватиме систему реалізації новітніх прав.

Створення таких допоміжних органів повинно здійснюватися на підставі дотримання низки стандартів, до яких слушно віднести незалежність; чітко визначену на законодавчому рівні компетенцію; прозорість та доступність; звітність; відповідальність; взаємодію з громадськістю. Законодавець повинен бути готовий до того, що при розробці нормативних актів, які міститимуть адміністративно-правові норми, що регулюватимуть досліджувану сферу прав людини, повинні враховуватись також і ризики, що можуть виникати внаслідок розвитку окремих інституцій, оскільки коло суб'єктів, які виступати учасниками відповідних правовідносин автоматично розширюватиметься. Одночасно з таким розширенням, відбуватиметься і визначення нових сфер компетенції, нових прогресивних форм взаємодії суб'єктів тощо, про які раніше не йшла мова на законодавчому рівні.

Окремої уваги заслуговує дослідження взаємодії допоміжних органів із громадськістю, що у сфері медицини є одним із рушійних чинників розвитку всієї системи охорони здоров'я, в тому числі, прав людини четвертого покоління у медичній сфері.

Аналізуючи різносторонні спеціалізовані джерела, можна стверджувати, що дедалі частіше при дослідженні питань, пов'язаних із забезпеченням охорони здоров'я, увага звертається саме на так звані процеси «моніторингу».

Автор погоджується із науковою позицією, відповідно до якої в узагальненому вигляді процес моніторингу у сфері забезпечення прав людини може здійснюватися:

- державними органами влади;
- громадськими організаціями;
- засобами масової інформації;
- міжнародними організаціями [4, с. 143].

Найбільшої уваги заслуговує саме громадський моніторинг, якому на протязі останніх років різними державами світу надається все більша увага. До прикладу, за законодавством Російської Федерації формами громадського контролю у відповідній сфері можуть виступати:

- громадський моніторинг;
- громадська перевірка;
- громадська експертиза;
- інші форми, що не суперечать закону;
- громадські слухання;
- громадські обговорення;
- інші форми взаємодії [1, с. 179].

Такі «розширені» повноваження органів громадського контролю є доволі виправданими. Однак, в Україні не вирішеними залишається низка питань: які саме суб'єкти можуть вважатися уповноваженими на проведення громадського контролю прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я? які форми громадського контролю можуть застосовуватись? який механізм адміністративно-правового закріплення громадського контролю та порядок його реалізації?

У межах розробки норм права, які повинні унормувати правовідносини, що виникають під час реалізації суб'єктами прав людини четвертого покоління, законодавець повинен врахувати та розробити положення, які урегулюватимуть також і відносини контролю за відповідними допоміжними установами. Окрім того, з метою відображення об'єктивного бачення стосовно функціонування допоміжних установ за доречне вважаємо передбачити і так звані «критерії відповідності» для суб'єктів громадського контролю. Серед таких критеріїв може бути визначено: обов'язкову наявність у складі органу громадського контролю кваліфікованих фахівців за напрямками діяльності допоміжних установ; співпраця з міжнародними організаціями, дослідними центрами, інститутами тощо, які реалізують свої профільні цілі за відповідним напрямом діяльності, співвідносним із діяльністю допоміжної установи, що піддається громадському контролю; тощо.

Висновки. Україна стоїть на шляху розширення та визнання нових прав людини четвертого покоління, у зв'язку з чим виникає потреба у розробці та втіленні дієвого механізму, який сприятиме забезпеченню прав, що виникають внаслідок підвищення рівня медицини, розвитку науки, проведення дослідів тощо.

У межах наукової статті зосереджено увагу на необхідності розробки та запровадження організаційних кроків відразу за кількома напрямками. При цьому, на разі існує потреба не тільки у вдосконаленні норм та розширенні законодавчої бази, однак і у створенні спеціальних допоміжних установ з чітким визначенням кола їх повноважень у відповідній сфері.

Узагальнити все вищевикладене в науковій статті за доречне видається наступною думкою: «постійне вдосконалення, включаючи інновації, дисципліноване поліпшення якості та оцінювання, буде критично важливим для пошуку нових проектів та рішень, які закриють ці прогалини і врешті-решт відповідатимуть цілям оптимізації досвіду та результатів роботи, поліпшення здоров'я населення та контролю за витратами. Інновації та поліпшення якості часто розглядаються як окремі зусилля, але насправді немає чіткої межі між ними у вирішенні цих прогалин» [6].

Вказаний вище погляд слушно відображає потребу у чіткому визначенні організаційно-правових кроків у напрямі покращення адміністративно-правового забезпечення прав четвертого покоління у системі охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Глушенко А.Н. Адміністративно-правовое регулирование охраны здоровья граждан: дис. на соиск. Ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.14. Воронеж, 2016. 286 с.

2. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2017. 396 с.
3. Іванищук А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 434 с.
4. Криворучко Л.С. Удосконалення системи забезпечення захисту прав людини в Україні. Європейські перспективи, 2013. № 6. С. 141–148.
5. Eleanor D. Kinney, Brian Alexander Clark Provisions for Health Care in the Constitutions of the Countries of the World. Cornell International Journal, 2004. № 37 (2). P. 285–355.
6. Harry Selker, Claudia Grossmann, Alyce Adams, Don Goldmann, Christopher Dezii, Gregg Meyer, Veronique Roger, Lucy Savitz, Rich Platt The Common Rule and Continuous Improvement in Health Care: A Learning Health System Perspective. Discussion Paper, 2011. URL: <https://nam.edu/perspectives-2011-the-common-rule-and-continuous-improvement-in-health-care-a-learning-health-system-perspective/>.

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-2.2>

БОРТНИК С.М.

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства України досліджено окремі проблемні питання щодо пенсійного забезпечення працівників Національної поліції України. Констатовано, що на сьогодні кроки у напрямку перерахунку пенсій працівників поліції здійснюються, однак вони робляться повільно, із чисельною їх регламентацією на підзаконному нормативно-правовому рівні. Наголошено, що здійсненні такої регламентації суперечить положенням Основного Закону України відносно того, що основи, форми та види пенсійного забезпечення громадян повинні бути встановлені виключно законами України. Визначено, що пенсійне забезпечення поліцейських може бути визначено як різновид гарантії соціальної захищеності поліцейських, що пов'язаний з отриманням ними встановлених грошових виплат задля задоволення їх життєвих потреб після звільнення зі служби в органах Національної поліції, які мають місце у випадках, порядку та на умовах передбачених законодавством. З метою імплементації наведених законодавчих приписів, у структурі Міністерства внутрішніх справ України було створено відділ пенсійного забезпечення, завданням якого було сприяння у вирішенні питання щодо перерахунку пенсій колишнім працівникам внутрішніх справ України. Зроблено висновок, що у законодавчих положеннях відсутнє нормативне закріплення дефініції «пенсійне забезпечення». Так само й визначення даної дефініції по відношенню до поліцейських не відображено в положеннях Закону України «Про Національну поліцію». У зв'язку з цим під пенсійним забезпеченням поліцейських запропоновано розуміти різновид гарантії соціальної захищеності поліцейських, що пов'язані з отриманням ними встановлених грошових виплат задля задоволення їх життєвих потреб після звільнення зі служби в органах Національної поліції, які мають місце у випадках, порядку та на умовах передбачених законодавством. Окрім цього, однією з проблем правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських є фрагментарне регулювання даного питання в положеннях Закону України «Про Національну поліцію», який містить бланкетні норми з цього питання й здійснює відсилання до іншого законодавства.

Ключові слова: законодавство, пенсійне забезпечення, Національна поліція України, працівник поліції.

© БОРТНИК С.М. – доктор юридичних наук, декан факультету № 2 (Харківський національний університет внутрішніх справ)